

Pratikte İş Ahlakı

İbrahim Hakan Karataş, Uzm.

C. CARTER, S. CLEGG, M. KORNBERGER,
S. LASKE, M. MESSNER (Editörler)

**Business Ethics as Practice: Representation,
Reflexivity and Performance**

2007, Edward Elgar Publishing, 236 sayfa.

Mesai saatleri içinde arkadaşlarıyla “chat” yapan mı haksız kazanç sağlıyor yoksa trilyonluk ihaleye girecek rakiplerini bertaraf etmek için onlara “ihaleye katılmama payı” teklif eden iş adamı mı?

Bir devlet hastanesinde “hasta”nın işlemlerini gönülsüzce yapan, basit sorunlar sebebiyle tedaviyi hakkıyla yapmayan doktor mu daha samimi yoksa bir özel hastanede “müşteri”yi daha kapıda güler yüzle karşılayan, refakatçilerine çay ikram edip işlerini takip eden, ancak ödemeyi alamayacağını fark edince hastayı rehin alan işletme müdürü mü?

Yolladığınız mektubun ücretini aldıktan sonra kalan birkaç kuruş para üstünü ödemeyen memur mu daha büyük bir “haram” yiyor; yoksa kurduğu bankanın içini boşaltan bankacı mı?

Toplumun her kesiminde dolaşan “devletin malı deniz...” diye başlayan soy-suz haramî vecizesini gündelik iş hayatının içinde bir genel yaklaşım olarak kabul eden anlayış hangi etik kurala göre davranıyor?

“Kendini bilen” herkesin uygulamada iş ahlakı üzerine böyle sayısız örneği olduğu kesin. Peki, bu söylem ve eylemler doğru mudur? Yanlışsa yanlışın kaynağı nedir? Cahillik mi, bireysel ahlaksızlık mı, toplumsal yozlaşma mı? Bu yanlışlık tek tek bireylere ve topyekûn topluma nasıl bir fatura çıkarmaktadır?

Bu yanlış düzeltmenin yolu, mevzuatta düzenleme yapıp denetimi ve cezaları mı artırmaktır? Eğitimi mi öncelemektir? İş hayatının düşünce yapısını mı değiştirmektir?

Diğer taraftan kitabî / geleneksel ahlakî kurallar, iş hayatının günlük akışı içinde ne kadar belirleyici olabiliyor? İş hayatında ahlaklılık-kârlılık ikilemi yaşandığında bireysel ya da kurumsal etik tavrımızın belirleyicisi hangi güç oluyor?

Uluslararası şirketler, farklı dinlere ve kültürlere mensup insanların ahlaki değerlerini ne kadar göz önünde bulunduruyor? Kültürler arası ilişkilerde ortak bir etik yaklaşım söz konusu olabilir mi? Ortak bir etik anlayış söz konusu olamazsa hangi davranışı benimsemek iş dünyası mensuplarını vicdanen rahatlatır?

C. Carter, S. Clegg, M. Kornberger, S. Laske ve M. Messner editörlüğünde hazırlanan “*Business Ethics as Practice: Representation, Reflexivity and Performance*” adlı eser işte tam da bu soruların cevaplarını aramak üzere Enron, Worldcam ve Parmalat gibi yüksek cirolu, uluslararası şirketlerde ortaya çıkan yolsuzluklar üzerine gündeme gelen iş hayatında etik konusunu ilginç yönleriyle irdeliyor.

Yönetim, organizasyon, etik, beşerî ve sosyal bilimler alanlarında uzman geniş bir araştırmacı kadro tarafından kaleme alınan makalelerden oluşan kitap, bir giriş ve on bir makale içeren üç ana bölümden oluşmaktadır. İş hayatının pratiği içinde yaşanan etik sorunları, ikilemleri, belirsizlikleri, bireysel ve kurumsal çelişkileri hem geniş bir literatür bağlamında kavramsal olarak analiz ediyor hem de alan araştırmalarıyla doğrudan iş hayatının uygulamada karşılaştığı sorunlara aydınlatıcı çözümler öneriyor. Nitekim editörler, son yıllarda büyük şirketlerde yaşanan skandalların iş hayatında karşılaşılan sorunların teorik anlatılarla çözülemediğinin kanıtı olduğunu iddia ediyorlar.

Editörler ve bölüm yazarlarına göre çalışma hayatındaki etik sorunlar teoride değil, uygulamada ortaya çıkmaktadır. Çözüm de uygulama süreçlerine paralel olarak düşünülmelidir. Dolayısıyla etik kuralların gündelik iş hayatına uygulanabilmesi önemli bir araştırma konusudur. Bu eserin yazarları da uygulamadaki eğilimlere, paradokslara, bulanıklıklara odaklanmaktadır. Ahlakî ve etik teorilerin, gündelik iş hayatındaki etik sorunları engelleyemediği gerçeğinden yola çıkan yazarlar, uygulamada yaşananları etraflıca ele almakta ve *para-ahlak* ve *kârlılık-değerler* ikilemlerinin uygulamadaki yansımalarını alan araştırmaları ile küresel boyutta değerlendirerek etik sorunların kaynağına inmeye ve uygulanabilir çözümler bulmaya çalışmaktalar.

Çalışmaya göre etik süreçler, insanları muğlak ve çelişik durumlarla karşı karşıya bırakır ve bu belirsizlik/çelişki/muğlaklık çoğu zaman farklı ahlaki değerler bütününe ve kurallarının çatışmasından kaynaklanmaktadır.

Üç bölüm ve on bir makaleden oluşan eserin “*Order and Representation*” adlı ilk bölümünde kamu ve özel sektörde kurumsal yapılanmayı ve süreçleri ayrıntılı olarak ele alan dört makale yer alıyor. “*Office as a Vocation*” adlı ilk makalede Paul Du Gay, sosyal bilimcilerin, hukukçuların ve kamu yönetimi araştırmacılarının son yıllarda yoğun olarak gündeme getirdikleri *ofis kav-*

ramı üzerinde duruyor. Olivier Babeau ise ikinci makalede etik kurallara riayet ile etik kuralları ihmal arasındaki diyalektik ilişkiyi konu edinerek etik sorunlarla karşılaşıldığında oluşan önemli bir boşluğa işaret ediyor. Martin Messner tarafından kaleme alınan bölümün üçüncü makalesi ise son yıllarda ortaya çıkan şirket skandalları bağlamında hesap verebilirlik etiği üzerine. Carl Rhodes ve Bob Westwood tarafından yazılmış olan bölümün son makalesinde ise uluslararası ve kültürler arası yöneticilik araştırmalarında ki söylemler üzerine odaklanılıyor.

Sosyal yapıyı ve kültürel farklılıkları etik yaklaşımlar açısından irdeleyen “Reflexivity and Norms” adlı ikinci bölümde yazılı ve sözlü kural ve değerler ışığında gündelik iş hayatında etik sorunların yansımalarını kültürel farklılıklar ve bireysel yaklaşımlar çerçevesinde ele alan üç ayrı makale yer alıyor. *Social Standards: Hybrids in Reflexive Modernity* adlı ilk makalede Martin Muller ve Thomas Beschorner, küresel toplumda bir yönetim mekanizması olarak toplumsal standartların ortaya çıkardığı farklılıkları ele alırken; Andreas Rasche ve Daniel E. Eser’in kaleme aldığı ikinci makalede kültürel uyum ve dürüstlük merkezli yönetim anlayışı ile SA 8000 gibi hesap verebilirlik standartlarının uygunluğu inceleniyor. Bölümün son makalesinde Sue Llewellyn birey açısından ve hükümet düzeyinde hak ve sorumluluklar konusunu inceliyor.

Performing Ethics adlı üçüncü ve son bölümde ise etik değerlerin uygulamadaki yansımalarını ele alan dört makaleye yer veriliyor. Bu bölümde *etik*, *sorumluluk* ve *dürüstlük* kavramları ile gündelik kurumsal yaşamın gerçekliği arasındaki gerilim ve uzlaşma alanlarına odaklanılıyor. Bölümün *Integrity: Talking the Walk Instead of Walking the Talk* adlı ilk makalesinde Wim Vandekerckhove, güncel iş ahlakı tartışmalarında öne çıkan bir kavram olarak *dürüstlük* üzerinde dururken Matt Sattler ve Karin Oppegaard, *Practical Wisdom: Integrating Ethics and Effectiveness* adlı makalelerinde etik kurallar ve iş hayatının en önemli sorunu olan *verimlilik-etkililik* kavramları arasındaki ilişkiyi ele alıyorlar. Bölümün üçüncü makalesinde Silke Seemann ve arkadaşları ise sağlık sektöründe söylem, uygulama ve çatışma durumlarını inceliyorlar. Son makaleyi kaleme alan Dirk Bunzel, çalışma hayatında etik üzerinde duruyor ve müşteri temsilcilerinin etik açıdan yaşadıkları sorunları ele alıyorlar.

Eser, sadece işletme, yönetim, organizasyon gibi disiplinler ve iş hayatına ilişkin teoriler üzerinde çalışan araştırmacılar için değil, aynı zamanda iş dünyasının pratiği içinde olan işverenleri ve işgörenleri de göz önünde bulundurarak ufuk açıcı bir yaklaşımla hazırlanmış. Ayrıca kitapta iş hayatının içindeki insanların üzerinde yoğunlaşacakları ve düşünecekleri aydınlatıcı materyaller de bulunuyor.